

Oblast biologije
Osnovne informacije o udžbeniku

Naziv: Biologija za prvi i drugi razred srednje škole

Autori/ke: Dragoslav Marinković, Katica Paunović,
Veljko Terzija

Izdavač: Zavod za udžbenike

Mesto i godina izdanja: Beograd, 2013.

Obim: 199 strana

Osnovne informacije o udžbeniku

Naziv: Biologija za treći razred medicinske i veterinarske škole

Autori/ke: Dragoslav Marinković, Marko Anđelković,
Ana Savić, Vukosava Diklić

Izdavač: Zavod za udžbenike

Mesto i godina izdanja: Beograd, 2012.

Obim: 135 strana

Opšti deo⁷²

Udžbenici iz biologije koji su u upotrebi imaju za cilj da učenike/ce srednjih škola upoznaju sa osnovnim karakteristikama živih organizama, njihovim ponašanjem i poreklom, razvojem jedinki, a takođe i sa njihovom povezanošću sa životnom sredinom. U uvodnom delu se obrađuju teme koje se odnose na predmet, ciljeve i definiciju biologije. Autori polaze od stanovišta da biologija treba da pokaže kako funkcioniše život ljudi i životinja. Jezik je prilagođen srednjoškolcima.

Teme seksualnosti su obrađivane na sličan način, gde se fokus stavlja na reprodukciju. Značajno za istraživanje je tumačenje istopolne seksualne orijentacije koja se tretira u okviru devijantnosti. U daljoj analizi biće prikazani konkretni primeri, zatim će biti ponuđene preporuke, dok će problematičnost ovakvog pristupa biti prikazana u zaključnim razmatranjima.

ANALIZA:

Citat: *“Svi pomenuti primeri odnose se na tzv. **Aberantne** osobine ponašanja, ali treba reći da postoje i takve osobine koje u nešto manjoj meri odstupaju od normalnog ponašanja i označavaju se kao **devijantne** osobine ponašanja. Takve osobine su, na primer, sklonost ka kriminalu ili samoubistvu, korišćenje alkohola ili droga, homoseksualnost, kao mnoga druga ponašanja koja odstupaju od uobičajnog standarda ponašanja”*

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Udžbenik: Dragoslav Marinković, Katica Paunović, Veljko Terzija: Biologija za prvi i drugi razred srednje škole, Zavod za udžbenike, Beograd, 2013.

Poglavlje: Genetička uslovljenost čovekovog ponašanja, 137-138. strana.

Preporuka: Da se istopolna seksualna orijentacija izbaci iz grupe devijantnih osobina ličnosti. Istopolna seksualna orijentacija je iz mentalnih poremećaja izbačena, tako da je preporuka uzimati u obzir podatke koji se nalaze u zvaničnim izveštajima kad se formira sadržaj koji se tiče normalnosti

⁷² S obzirom da je sadržaj koji se obrađuje u ova dva udžbenika sličan, opšti deo odnosi se na paralelni prikaz oba udžbenika .

i uopšte kada se govori o mentalnim poremećajima.⁷³

Obrazloženje: Sadržaj je direktno diskriminatoran u kontekstu svrstavanja istopolne seksualne orijentacije u grupu devijantnog oblika ponašanja. Kritika se odnosi na svrstavanje istopolne seksualne orijentacije u devijaciju i odnosi se na značenje devijacije. Da bismo govorili o devijantnom ponašanju mora postojati svesno i namerno delovanje pojedinca koje se suprotstavlja uobičajenom ponašanju i očekivanju grupe.⁷⁴ U ovom kontekstu istopolnu seksualnu orijentaciju ne možemo tumačiti kao devijantno ponašanje jer se odnosi na svojstvo ličnosti i postoji odsustvo svesnog i namernog delanja pojedinca. Takođe, u različitim tumačenjima smatra se da se obično pri upotrebi ne proverava etiketa „devijantan“ kada je primenjena na odedene postupke ili ljude, već se radije uzima kao data. Tim postupkom prihvataju se vrednosti grupe koja izriče osudu. Ako naučnici, govoreći iz pozicije autoriteta, ignorišu varijabilan karakter procesa donošenja osuda, njegovim izostajanjem mogu da ograniče vrstu teorija koje se mogu razviti i vrstu razumevanja koje se može postići.⁷⁵

ANALIZA:

Citat: *“Svi pomenuti primeri odnose se na tzv. aberantne osobine ponašanja, ali treba reći da postoje i takve osobine koje u nešto manjoj meri odstupaju od normalnog ponašanja i označavaju se kao devijantne osobine ponašanja. Takve osobine su, na primer, sklonost ka kriminalu ili samoubistvu, korišćenje alkohola ili droga, homoseksualnost, kao mnoga druga ponašanja koja odstupaju od uobičajnog standarda ponašanja“.*

⁷³ Pogledati izvor: ICD-10; poglavlje V: Klasifikacija mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja (Svetska zdravstvena organizacija - WHO), i DSM-5 Dijagnostički i statistički priručnik za mentalne poremećaje (Američka asocijacija psihijatarata – APA).

⁷⁴ Vesna Pešić, Ivan Janković, Društvene devijacije- kritika socijalne patologije, Naučna knjiga, Beograd, 1981.

⁷⁵ Videti u knjizi Đorđa Ignjatovića Kriminološko nasleđe, u poglavlju „Hauard Beker, autsajderi“, Službeni glasnik, Beograd, 2006.

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Udžbenik: Dragoslav Marinković, Marko Anđelković, Ana Savić, Vukosava Diklić: Biologija za treći razred medicinske i veterinarske škole, Zavod za udzbenike, Beograd, 2012.

Poglavlje: Uslovljenost mentalnih poremećaja, 92. strana.

Preporuka: da se istopolna seksualna orijentacija izbaci iz grupe devijantnih osobina ličnosti i s tim u vezi da se ne spominje u poglavlju USLOVLJENOST MENTALNIH POREMEĆAJA.

Obrazloženje: Sadržaj je direktno diskriminatoran u kontekstu svrstavanja istopolne seksualne orijentacije u grupu devijantnog oblika ponašanja, u poglavlju GENETIČKA USLOVLJENOST MENTALNIH POREMEĆAJA, što dalje implicira da je istopolna seksualna orijentacija mentalni poremećaj iako je istopolna seksualna orijentacija izbačena sa liste mentalnih poremećaja.⁷⁶

ZAKLJUČAK

U prethodnoj analizi udžbenika iz biologije kao rezultat se uočava da program nastave biologije u srednjim školama ne obrađuje temu istopolne seksualne orijentacije. Autor zaključuje da ukazivanje na postojanje istopolne seksualne orijentacije, kao seksualne varijacije, u udžbenicima bi uticalo na učenike/ce da prihvate diverzitet ljudskih ponašanja i potreba, kao i činjenicu da su manjinske grupe postojale i da će postojati nezavisno od društvene selekcije.⁷⁷ Ono što se javlja kao zaključak ove analize odnosi se više na pogrešno tretiranje istopolne seksualne orijentacije. Autori ili ne govore o istopolnoj seksualnoj orijentaciji ili je stavljaju u negativan kontekst tretirajući je kao devijaciju. Ovakvo tretiranje istopolne seksualne orijentacije potpuno negira postojanje bilo kakvog biološkog, prirodnog aspekta istopolne seksualne orijentacije, već ono što se uzima za prirodno, a uz to uvek nekako podrazumevajuće i normalno ostaje privilegija heteroseksualnosti.

⁷⁶ Pogledati izvor: ICD-10; poglavlje V: Klasifikacija mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja (Svetska zdravstvena organizacija-WHO), i DSM-5 Dijagnostički i statistički priručnik za mentalne poremećaje (Američka asocijacija psihijata –APA).

⁷⁷ Kristijan Ovari, Biologija, u: Ka nehomofobičnoj školi. Analiza dela srednjoškolskih udžbenika u vezi sa tretmanom homoseksualnosti, ur. Dušan Maljković, Gayten- Lgbt Centar za promociju prava seksualnih manjina, Beograd, 2008.

Oblast medicine

Osnovne informacije o udžbeniku

Naziv: Zdravstvena nega III, za treći razred medicinske škole

Autori/ke: Radmila Popović, Petar Borović

Izdavač: Zavod za udžbenike

Mesto i godina izdanja: Beograd, 2013.

Obim: 95 strana

Opšti deo

Program udžbenika ima za cilj da pruži učenicima/cama osnovne informacije o razvoju i značaju zdravstveno-vaspitnog rada, kao i da ih upozna sa metodologijom koja se primenjuje u radu.

Može se uočiti da jezik koji se koristi, ima tendenciju da bude razumljiv i blizak mladima, u tom kontekstu da se akademski govor gotovo ne upotrebljava. Rečenice su proste i daju osnovne informacije, koje su lako razumljive učenicima/cama. Ovakav način upotrebe jezika, može biti zaista koristan, ali ono što je problematično, a može se primetiti gotovo kroz ceo udžbenik, jeste korišćenje fraza, opštih mesta, koje u ovom slučaju služe kao sredstvo za podržavanje i utemeljivanje stereotipa i predrasuda o određenim grupama i pojavama.⁷⁸

⁷⁸ Primer stereotipa o tome kako izgleda narkoman „kasno dolaženje kući, izmenjeno stanje svesti, neadekvatno ponašanje, zapušten izgled- ozbiljni su znaci upozorenja, u kojima ne postoji prava komunikacija, propuštaju da vide, svesno ili nesvesno“, 71. str.

Često se u udžbeniku umesto neophodne analize i preciznih podataka, može naći čak i uvredljiva konstrukcija rečenice, koja podrazumeva svakodnevni „žargonski“ govor i upotrebu fraza.⁷⁹

U udžbeniku, tema seksualnosti je nužno povezana sa reprodukcijom. Uglavnom se pominje u poglavljima koja u fokusu imaju porodicu. Obraduje se i u poglavlju zdravstvena zaštita žena, gde je ženska seksualnost takođe ograničena na reproduktivne svrhe.

ANALIZA:

Citat: *“Zdravstveno-vaspitni rad u zdravstvenoj zaštiti žena ima poseban značaj. Zato je potrebno u čekaonicama obezbediti redovno kraća saopštenja lekara ili medicinske sestre o načinu nastanka infekcije i putevima širenja, sa posebnim naglaskom da promiskuitet i biseksualnost predstavljaju realne faktore rizika”.*

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Udžbenik: Borović Petar, Radmila Popović: Zdravstvena nega III, za treći razred medicinske škole, Zavod za udžbenike, Beograd, 2013.

Poglavlje: Zdravstveno-vaspitni rad u sprečavanju širenja i suzbijanja HIV infekcije, 57. strana.

Preporuka: da se biseksualnost ukloni iz faktora rizika.

Obrazloženje: Biseksualnost se odnosi na seksualnu orijentaciju i podrazumeva emotivnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost prema osobama istog i/ili suprotnog pola. Ne postoji veza između seksualne orijentacije i mogućeg rizika. Rizične seksualne prakse koje predstavljaju faktor rizika za prenošenje HIV infekcije, prepoznaju se i u okviru heteroseksualne orijentacije i zavise od različitih pojedinačnih svojstava ličnosti (odnosno koliko je pojedinac sklon rizičnom ponašanju), kao i od okolnosti pod kojima se određena situacija dešava. Uopštavanjem se u ovom slučaju podržavaju

⁷⁹ U delu *Upućivanje porodice na pravilan odnos prema mentalno obolelima*, preciznije u slučajevima oligofrenije, navodi se: “Naime, radi se o tome da roditelji, što je razumljivo, često neće sebi da priznaju da su im deca debilnija, tj. “manje pametna”, pa ih uporno školuju, plaćaju često poučavanje i slično, kako bi od njih stvorili intelektualce”

stereotipi i predrasude o osobama drugačije seksualne orijentacije od heteroseksualne.

Citat: “...bolest se uglavnom javlja kod grupa sa rizičnim ponašanje, kao što su intravenski narkomani, homo- i biseksualci, prostitutke, mada u izvesnim uslovima života i akcidentnim slučajevima mogu oboleti i druga lica, tj. heteroseksualne osobe”.

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Udžbenik: Borović Petar, Radmila Popović: Zdravstvena nega III, za treći razred medicinske škole, Zavod za udžbenike, Beograd, 2013.

Poglavlje: Zdravstveno-vaspitni rad u sprečavanju širenja i suzbijanja HIV infekcije, 55. strana.

Preporuka: da se homo/biseksualnost ukloni iz faktora rizika. Takođe, u odeljku *Lik zdravstvenog vaspitača* trebalo bi jasno naglasiti šta diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije predstavlja i ponuditi jasna uputstva kako se ponašati kako ne bismo došli u situaciju da nekoga neosnovano isključujemo. Zato je neophodno da se sadržaj udžbenika svede na jasna i precizna tumačenja određenih procesa i pojava.

Objašnjenje: Istopolna seksualna orijentacija predstavlja emotivnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost, a biseksualnost podrazumeva emotivnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost prema osobama istog i suprotnog pola. Autor i sam primećuje da se zapravo radi o ponašanju, aktivnosti, odnosno određenoj vrsti seksualne prakse. U tom kontekstu treba praviti razliku između seksualne prakse i seksualne orijentacije. Bitno je dakle napomenuti da heteroseksualnost, kao i seksualnost drugačija od heteroseksualne, ne predstavljaju faktor rizika, već seksualne prakse koje se unutar grupa primenjuju, a to su nezaštićeni seksualni odnos i nezaštićeni analni odnos.

ZAKLJUČAK

U udžbeniku se može primetiti da autori svoja znanja predstavljaju kao naučne činjenice, neutralno, tako što oblikuju sadržaj udžbenika postavljajući ga kao otporan i nezavistan od društvenog okvira u kom nastaje. Kroz proces socijalizacije bilo je neminovno da autori određene stavove formiraju na osnovu predrasuda, koje se mogu prepoznati i u samom sadržaju udžbenika.

Stavljajući sebe u poziciju autoriteta oni određuju znanja koja će ubuduće biti osnova za obavljanje posla zdravstvenog radnika. S tim u vezi, uočava se da se znanje koje zdravstveni radnici stižu u procesu učenja zasniva na predrasudama i stereotipima, što utiče na ispravnost pristupa pacijentima i ima za posledicu produbljivanje stigme prema pojedinim grupama, jer su upravo zdravstveni radnici ti koji najčešće dolaze u kontakt sa najranjivijim grupama u društvu.

Osnovne informacije o udžbeniku

Naziv: Interne bolesti sa negom 2; za četvrti razred medicinske škole

Autori/ke: Jovan Teodorović i saradnici

Izdavač: Zavod za udžbenike

Mesto i godina izdanja: Beograd, 2010.

Obim: 224 strana

Opšti deo

Cilj udžbenika "Interne bolesti sa negom 2; za 4. razred medicinske škole" je da pruži osnovne informacije o internim bolestima (odnosno oboljenjima bubrega, mokraćnih puteva, gastrointestinalnog trakta, jetre i pankreasa), kao i da ponudi moguće odgovore kako bi zdravstveni radnici trebalo da se ponašaju u slučajevima oboljenja, odnosno kakav vid nege i terapije bi trebalo da primenjuju.

Jezik koji se upotrebljava u udžbeniku je stručan i u funkciji je razumevanja osnovnih medicinskih pojmova, a koji se tiču internih bolesti.

Udžbenik sadrži realtivno mali broj ilustracija, koje se pojavljuju na mestima na kojima je autor smatrao da je neophodno slikom dodatno objasniti tekst. Istopolna seksualna orijentacija se spominje u diskriminatornom kontekstu, kroz obnavljanje već postojećih stereotipa i predrasuda.

ANALIZA:

Citat: *“epidemiologija- Hepatitis B je najrasprostanjenija infekcija u svetu. Postoje grupe sa visokom učestalošću HBV infenkcije: bračni partneri inficiranih osoba, seksualno promiskuitetne osobe (naraočito homoseksualci), zdravstveni radnici izloženi krvi bolesnika, bolesnici koji zahtevaju povoljne transfuzije...”*.

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Udžbenik: Teodorović Jovan i saradnici: Interne bolesti sa negom 2; za četvrti razred medicinske škole, Zavod za udžbenike, Beograd, 2010.

Poglavlje: Oboljenje gastrointestinalnog trakta, jetre i pankreasa/ funkcionalno ispitivanje jetre, 94. strana.

Preporuka: da se umesto istopolne seksualne orijentacije kao izvora rizika, stave rizične seksualne prakse i time ukloni diskriminatorno tretiranje istopolne seksualne orijentacije.

Obrazloženje: Istopolna seksualna orijentacija se odnosi na seksualnu orijentaciju i podrazumeva emotivnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost prema osobama istog pola. Ne postoji povezanost između seksualne orijentacije i promiskuiteta. Da li će osoba biti promiskuitetna zavisi kako od ličnih svojstava, želja ličnosti tako i od kulturološkog okvira jednog društva kroz koji se zapravo određuje šta će se uzimati za promiskuitetno ponašanje. S tim u vezi podrazumevanje relacije istopolna seksualna orijentacija/promiskuitet ne postoji. Takođe, rizične seksualne prakse (nezaštićene seksualne i analne prakse) ne treba svoditi na drugačije seksualne orijentacije od heteroseksualne, jer su one prisutne i u heteroseksualnim praksama. Iz ovoga se može zaključiti da rizik ne proizilazi iz seksualne orijentacije, već iz seksualnih praksi.

Citat: *“Hepatitis C se najčešće prenosi putem krvi i produkata krvi, gotovo identično kao akutni hepatitis B. Najveća prokuženost (70-90%) infekcijom je kod hemofilicara i narkomana, bolesnika na hemodijalizi (20%) i homoseksualaca (4%)”.*

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Udžbenik: Teodorović Jovan i saradnici: *Interne bolesti sa negom 2;* za četvrti razred medicinske škole, Zavod za udžbenike, Beograd, 2010.

Poglavlje: Oboljenje gastrointestinalnog trakta, jetre i pankreasa/ funkcionalno ispitivanje jetre, 99. strana.

Preporuka: da se izbací sadržaj koji upućuje na to da je 4% od ukupnog broja zaraženih čine osobe istopolne seksualne orijentacije.

Obrazloženje: Autor navodi određene podatke na osnovu kojih tvrdi da osobe istopolne seksualne orijentacije čine 4% od ukupnog broja zaraženih, ali ne navodi izvor odakle su preuzeti podaci, tako da njegove iskaze ne možemo tumačiti kao pouzdane. Takođe, na sajtu Gradskog zavoda za zdravlje Beograd “prenos uzročnika se najčešće ostvaruje putem krvi i ekspozicijom kontaminiranim iglama (na primer kod zloupotrebe droge, tetoviranja, akupunktura, pirsinga, pedikira...) i to ako se koristi neadekvatno sterilisana oprema. Od uvođenja obaveznog testiranja krvi na HCV infekciju rizik od postransfuzionog hepatitisa se smanjio na 0,01%. Ređe se prenosi seksualnim putem (osim promiskuitetnih osoba) i tokom porođaja sa zaražene majke na dete, jer se obično u krvi inficirane osobe nalazi mala količina virusa. Za više od 40% infekcija ne može da se identifikuje faktor rizika. Na teritoriji Beograda najveći procenat pozitivnih osoba je utvrđen kod narkomana i pacijenata na dijalizi. Zdravstveni radnici su u većem riziku od opšte populacije, posebno zaposleni na hemodijalizi, u laboratorijama, hiruškim salama”.⁸⁰

Citat: *“Hepatitis D- infekcija rasprostranjena u celom svetu. Putevi prenošenja HDV isti su kao i kod HBV infekcije: parenteralni/ perkutani put, seksualni i perinatalni (majka- novorođenče). Izvor infekcije je čovek sa akutnom ili hroničnom HDV infekcijom. Ovu infekciju dobijaju osobe iz grupa rizičnih i za HBV infekciju: intravenski narkomani, homoseksualci, osobe koje često primaju transfuziju krvi ili produkte krvi, bolesnici na hemodijalizi, seksualni partneri inficiranih osoba i dr.”.*

⁸⁰ http://zdravlje.org.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=199%3Avirusni-hepatitisi-globalni-problem-svetskog-zdravstva&catid=44%3Aaktuelno&Itemid=213&lang=sr-lat

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Udžbenik: Teodorović Jovan i saradnici: Interne bolesti sa negom 2; za četvrti razred medicinske škole, Zavod za udžbenike, Beograd, 2010.

Poglavlje: Oboljenje gastrointestinalnog trakta, jetre i pankreasa/funkcionalno ispitivanje jetre, 100. strana.

Preporuka: da se umesto istopolne seksualne orijentacije kao izvora rizika, stave rizične seksualne prakse i time ukloni diskriminatorno tretiranje istopolne seksualne orijentacije.

Obrazloženje: Na sajtu *Zavoda za javno zdravlje*⁸¹ može se pročitati “HDV infekcija se javlja među rizičnim grupama kao što su IV narkomani, hemofiličari, osoba na hemodijalizi, primaoci transfuzija krvi”. Nigde se ne navode osobe istopolne seksualne orijentacije kao rizična grupa, jer ne postoji veza između seksualne orijentacije i faktora rizika već između rizičnih seksualnih praksi i faktora rizika. Rizične seksualne prakse (nezaštićeni seksualni odnos i nezaštićeni analni odnos) su prakse koje nisu povezane sa određenom seksualnom orijentacijom.

ZAKLJUČAK

Analizirajući udžbenike koji su namenjeni srednjoškolcima medicinskih škola, stiče se utisak da se znanje zdravstvenih radnika zasniva na predubedenjima. Problem koji se prepoznaje odnosi se na sam odnos zdravstvenih radnika prema pacijentu. Kroz stečeno znanje koje im pruža zvanični udžbenik, može se desiti da zdravstveni radnici prihvate diskriminaciju kao ispravno polazište, što vodi do toga da osobe koje nisu heteroseksualne orijentacije, neosnovano svrstaju u grupu rizičnih osoba i time dodatno otežaju postojeću situaciju u kojoj se nalaze osobe drugačije seksualne orijentacije od heteroseksualne i nastave da stigmatizacijom istopolne seksualne orijentacije.

⁸¹ <http://www.zdravlje-sm.org.rs/admin-hig/uploads/31/hepatitisi2.doc>

Osnovne informacije o udžbeniku

Naziv: Neuropsihijatrija, za treći razred medicinske škole

Autori/ke: Jovan Bukelić

Izdavač: Zavod za udžbenike

Mesto i godina izdanja: Beograd, 2012.

Obim: 359 strana

Opšti deo

Cilj udžbenika je da učenicima/cama pruži osnovna znanja iz oblasti neurologije i psihijatrije. Jezik koji se upotrebljava namenjen je razumevanju specifičnih pojmova u okviru medicine, tako da njegova svrha podrazumeva donekle jasnoću i primerenost srednjoškolicima i u isto vreme podrazumeva zaseban diskurs koji se odnosi na usku oblast medicine - neuropsihijatriju. Seksualnost se posmatra u okvirima heteronormativnosti, što podrazumeva jasno definisana značenja muškarca i žene, njihovih želja, emocija i seksualnih praksi koje iz njih proizilaze, a koje su oblikovane vrednostima i normama društva u kom nastaju. Svako odstupanje od heteronormativa tretira se kroz patologizaciju. Konkretni primeri slede u nastavku analize.

ANALIZA:

Citat: slika *Lezbejstvo*
("Roš-"Roche", Basel)
(192. strana)

♣ Lezbejstvo („Roš“ – „Roche“, Basel)

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Udžbenik: Bukelić, Jovan: Neuropsihijatrija, za treći razred medicinske škole, Zavod za udžbenike, Beograd, 2012.

Poglavlje: 26.8.2.3.1. Poremećaji seksualnog nagona, poToglavlje 26.8.2.3.1.1. Kvantitativni poremećaji, 192. strana.

Preporuka: Ukloniti sliku *Lezbejstvo* (Roš-”Roche”, Basel)

Obrazloženje: Slika *Lezbejstvo* (Roš-”Roche”, Basel) se nalazi u delu 26.8.2.3.1. Poremećaji seksualnog nagona, potpoglavlje 26.8.2.3.1.1. Kvantitativni poremećaji, jer implicira da je lezbejski odnos poremećaj seksualnog nagona. Takođe, slika se nalazi u delu gde se lezbejski odnos ne spominje. U nekom drugom kontekstu slika bi se mogla protumačiti kao prikaz umetničkog dela, ali u ovom kontekstu, kada se slika nalazi u okviru poglavlja koja se bave poremećajima, lezbejke se u najmanju ruku mogu shvatiti kao egzibicionistkinje, čudne ili nastrane. Slika postavlja tumačenje lezbejke u već postojeće stereotipne okvire, gde se lezbejski odnos shvata kao lišen emocionalnog konteksta, bez individualnog značaja ili jedinstvenosti odnosa. Tretiranje lezbejskog odnosa kreće se ili kroz njegovu potpunu negaciju⁸² ili kroz pornografsko demistifikovanje, koje je u tom kontekstu podređeno muškoj želji.⁸³

Citat: “*Opisuju se posebni oblici seksualnog ponašanja: silovanje, zlostavljanje žena, kao i većopisani incest i homoseksualnost*”.

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Udžbenik: Bukelić, Jovan: Neuropsihijatrija, za treći razred medicinske škole, Zavod za udžbenike, Beograd, 2012.

⁸² Negiranje seksualnog odnosa i moguće erotske privlačnosti među samim ženama, svodenje lezbejskog odnosa na malo pojačano prijateljstvo među ženama, gde se seksualne prakse smatraju nepotpunim jer izostaje penetracija.

⁸³ Misli se na seksualni odnos koji se obrađuje u pornografiji gde su ženska tela i lezbejske seksualne prakse prilagođene muškoj želji (pogledati u Adrienne Rich, Prisilna heteroseksualnost i lezbejska egzistencija, Kontra, Zagreb 2002.). Problem je svodenje na jedinstvenu želji i univerzalne seksualne prakse.

Poglavlje: 26.8.2.3.1. Poremećaji seksualnog nagona, potpoglavlje 26.8.2.3.1.1. Kvantitativni poremećaji, 194. strana.

Preporuka: Izbaciti homoseksualnost iz dela gde se govori o devijantnim oblicima seksualnog ponašanja (silovanje, zlostavljanje i incest), u okviru poglavlja 26.8.2.3.1. Poremećaji seksualnog nagona, potpoglavlje 26.8.2.3.1.2. Kvalitativni poremećaji.

Obrazloženje: Istopolna seksualna orijentacijane ne predstavlja poremećaj nagona, niti devijantno seksualno ponašanje.

Pogledati izvor: ICD-10; poglavlje V: Klasifikacija mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja (Svetska zdravstvena organizacija-WHO), i DSM-5 Dijagnostički i statistički priručnik za mentalne poremećaje (Američka asocijacija psihijatarata –APA).

Sadržaj u udžbeniku nalazi se u poglavljima 26.8.2.3.1.Poremećaji seksualnog nagona, potpoglavlje 26.8.2.3.1.2. Kvalitativni poremećaji, što jasno stavlja istopolnu seksualnu orijentaciju u patologiju.

Osnovne informacije o udžbeniku

Naziv: Dečija neuropsihijatrija za četvrti razred medicinske škole

Autori/ke: Jovan Bukelić

Izdavač: Zavod za udžbenike

Mesto i godina izdanja: Beograd, 2004.

Obim: 348 strana

Opšti deo

Cilj udžbenika je da učenicima/cama pruži osnovna znanja iz oblasti neurologije i psihijatrije. U prvom poglavlju jezik koji se upotrebljava namenjen je razumevanju specifičnih pojmova u okviru medicine, tako da njegova svrha podrazumeva donekle jasnoću i primerenost srednjoškolcima i u isto vreme podrazumeva zaseban diskurs koji se odnosi na usku oblast medicine-neuropsihijatriju. Seksualnost se obrađuje u poglavljima gde se vezuje za pubertet jer se smatra da su deca aseksualna. Autor ukazuje da se želje formiraju isključivo prema suprotnom polu, tako da seksualnost adolescenata ako nije prepoznata u okvirima heteroseksualnosti, u udžbeniku se ili ne spominje kroz podrazumevanje heteroseksualnosti, ili kroz patologizaciju drugačijih oblika seksualnosti od heteroseksualnosti, a neretko i kroz povezivanje sa oblicima ponašanja koji se uzimaju za društveno neprihvatljive. Konkretni primeri biće navedeni u daljoj analizi.

Citat: *“pedofilija (paidos-dete, phili-prijatnost, ljubav) je seksualna naklonost prema dečacima (homoseksualna pedofilija) ili prema devojčicama”.*

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Bukelić, Jovan: Dečija neuropsihijatrija Za četvrti razred medicinske škole, Zavod za udžbenike, Beograd, 2004.

Poglavlje: Psihoseksualni razvoj i njegovi poremećaji/ deo kvalitativni poremećaji seksualnog razvoja, 136. strana.

Preporuka: Izmeniti citat kojim se posebno naglašava, neargumentovano, homoseksualna pedofilija i navesti tačan prevod.

Obrazloženje: “Pedofilija je seksualna preferencija prema deci, najčešće u pubertetskom ili u prepubertetskom uzrastu. Neke pedofile privlače samo devojčice, neke samo dečaci, a neki su zainteresovani za oba pola”.⁸⁴

⁸⁴ F65.4,ICD-10; poglavlje V: Klasifikacija mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja (Svetska zdravstvena organizacija - WHO).

⁸⁵ <http://www.incesttraumacentar.org.rs/index.php/statistika>

Pedofilija: Većina istraživanja potvrđuje: “od petoro dece koja su seksualno zlostavljana četvoro je ženskog pola i jedno muškog pola. Polna struktura počinitelaca seksualnog zlostavljanja dece: u 91.84% u pitanju su osobe muškog pola i 8.16% ženskog pola. U 39.79% počinitelj seksualnog nasilja nad detetom je biološki otac (najčešći vid incesta je otac-kćerka), dok je u 53.07% počinitelj figura oca (zbirno, redosledom učestalosti: otac, očuh, hranitelj, usvojitelj)”.⁸⁵

Citat: “*”Ego-distonu”- homoseksualnost karakteriše neprekidno doživljavanje homoseksualnih ekscitacija, odsustvo ili nedovoljnost heteroseksualnih uzbuđenja i onemogućenost ostvarenja željenih heteroseksualnih odnosa*”.

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Udžbenik: Bukelić, Jovan: Dečija neuropsihijatrija za četvrti razred medicinske škole, Zavod za udžbenike, Beograd, 2004.

Poglavlje: Psihoseksualni razvoj i njegovi poremećaji/ deo kvalitativni poremećaji seksualnog razvoja, 137. strana.

Preporuka: izbaciti navedeni citat i umesto njega staviti tačan prevod.

Obrazloženje: Kako se u izvorima navodi: “Egodistonička polna orijentacija: Nema sumnje u vezi sa polnim identitetom (homoseksualni, heteroseksualni, biseksualni ili prepubertetni) ili polnom sklonošću, ali osoba želi da on bude drugačiji, zbog prisutnih psiholoških i bihejvioralnih poremećaja, i može čak tražiti tretman da se on promeni.”⁸⁶

⁸⁶ F.66.1 Egodistonička polna orijentacija; ICD-10; Klasifikacija mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja; Svetska zdravstvena organizacija - WHO. Izvor pronaći na sajtu: <http://www.batut.org.rs/download/MKB102010Knjiga1.pdf>

⁸⁷ 1997. godine Udruženje psihologa iz tog razloga izbacuje homoseksualizam iz zvanične upotrebe i preporučuje da se koristi termin homoseksualnost.

Citat: *“Homoseksualnost (homeos-isti) podrazumeva seksualnu vezu sa osobom istog pola. Kod žena ona se naziva tribadizam (lezbejska ljubav, safizam). Termin safizam potiče od grčke pesnikinje Sapfo iz Nitilene, na ostrvu Lezbosu (600 g.p.n.e.). Tribadizam je takode reč grčkog porekla i znači trljanje. U pubertetu i adolescenciji homoseksualnost, koja se naziva i uranizam, najčešće je indikator kofuznog, neoformljenog seksualnog identiteta. Nastaje pod uticajem vršnjaka iliseksualno i verzivnih osoba. Privid je da se u ovom modernom vremenu homoseksualizam manifestuje u većem procentu. Homoseksualizam se zapravo samo u ovom vremenu slobodnije ispoljava”.*

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Udžbenik: Bukelić, Jovan: Dečija neuropsihijatrija za četvrti razred medicinske škole, Zavod za udžbenike, Beograd, 2004.

Poglavlje: Psihoseksualni razvoj i njegovi poremećaji/ deo kvalitativni poremećaji seksualnog razvoja, 137. strana.

Preporuka: da se istopolna seksualna orijentacija isključi iz dela knjige gde se proučavaju poremećaji. Iz poglavlja 14.2.2.3.C) PSIHOLOŠKI POREMEĆAJI I PONAŠANJA POVEZANI SA SEKSUALNIM RAZVOJEM I ORIJENTACIJOM. Preporuka je da se izučava u okviru poglavlja 14.1. PSIHOSEKSUALNI RAZVOJ LIČNOSTI. Ne koristiti termin homoseksualizam, jer on nije politički korektan, diskriminatoran je i implicira na bolest.⁸⁷ Takođe izbaciti termine tribadizam (trljanje) i urinizam jer se smatraju uvredljivim i politički nekorektnim terminima.

Obrazoženje: Istopolna seksualna orijentacija sama po sebi nije psihološki poremećaj ni poremećaj ponašanja i zato ga ne treba izučavati u okviru: 14.2.2.3. C) PSIHOLOŠKI POREMEĆAJI I PONAŠANJA POVEZANI SA SEKSUALNIM RAZVOJEM I ORIJENTACIJOM.⁸⁸

⁸⁸ Pogledati izvor: ICD-10; poglavlje V: Klasifikacija mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja (Svetska zdravstvena organizacija-WHO), i DSM-5 Dijagnostički i statistički priručnik za mentalne poremećaje. (Američka asocijacija psihijatarata –APA).

⁸⁹ Preuzeto iz izjave o seksualnoj orijentaciji Američke asocijacije psihologa, jul 1994.

Citat: *“Traganje za sopstvenim identitetom i integritetom dovodi adolescente do predvorja želje za suprotnim polom.”*

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Udžbenik: Bukelić, Jovan: Dečija neuropsihijatrija za četvrti razred medicinske škole, Zavod za udžbenike, Beograd, 2004.

Poglavlje: Psihoseksualni razvoj i njegovi poremećaji/ psihoseksualni razvoj, 132. strana.

Preporuka: Da se izbacii navedena rečenica u kome se izgradnja identiteta direktno i jedino povezuje sa heteroseksualnom željom što nije u skladu sa realnošću.

Obrazloženje: Direktno povezivanje oblikovanja identiteta i heteroseksualne želje kao jedine moguće, utiče na stvaranje stava da je heteroseksualnost jedini priznat i prihvaćen oblik seksualnosti čime se implicitno formira diskriminatorni odnos prema istopolnoj seksualnoj orijentaciji. Istopolna seksualna orijentacija i biseksualnost su varijacija seksualne orijentacije. Istraživanja pokazuju da “osobe drugačije seksualne orijentacije od heteroseksualne čine oko 10% populacije i da je taj procenat iznađujuće konstantan u odnosu na vreme, istoriju i kulturu”.⁸⁹

ZAKLJUČAK

U udžbeniku se može primetiti da se sadržaj nije zasnovana tekovinama i dostignućima savremene nauke.⁹⁰ Takođe izučavanje istopolne seksualne orijentacije u okviru neuropsihijatrije daje legitimitet homofobičnim napadima. Nasilje prema osobama istopolne seksualne orijentacije upravo crpi svoje opravdanje u tome da je usmereno protiv neprirodnog, bolesnog i nastranog.

⁹⁰ ICD-10; Klasifikacija mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja (Svetska zdravstvena organizacija-WHO), i DSM-5 Dijagnostički i statistički priručnik za mentalne poremećaje. (Američka asocijacija psihijata -APA).

Oblast psihologije

Osnovne informacije o udžbeniku

Naziv: Psihologija za drugi razred gimnazija

Autori: Nikola Rot i Slavoljub Radonjić

Izdavač: Zavod za udžbenike

Mesto i godina izdanja: Beograd, 2012.

Obim: 299 strana

Osnovne informacije o udžbeniku

Naziv: Psihologija za treći i četvrti razred trgovinskih,
ugostiteljsko-turističkih i škola za lične usluge

Autori/ke: Bora Kuzmanović i Ivan Štajnberger

Izdavač: Zavod za udžbenike

Mesto i godina izdanja: Beograd, 2011.

Obim: 211 strana

Osnovne informacije o udžbeniku

Naziv: Psihologija za drugi razred gimnazije

Autori/ke: Žarko Trebješanin,

Izdavač: Zavod za udžbenike

Mesto i godina izdanja: Beograd, 2011.

Obim: 285 strana

Opšti deo

Udžbenici psihologije koji su u upotrebi imaju za cilj da učenike/ce srednjih škola upoznaju sa osnovama psihičkog života. U uvodnom delu u svim udžbenicima se obrađuju teme koje se odnose na predmet, ciljeve i definiciju psihologije. Autori polaze od stanovišta da psihologija treba da pokaže kako funkcioniše psihički život ljudi i životinja, odnosno da otkrije uzroke pojedinih psihičkih pojava i da shodno tome pruži objašnjenje, a sve na osnovu proučavanja objektivnog ponašanja i neposrednog iskustva.⁹¹ Psihički procesi, ličnost, elementi socijalne psihologije i psihologije međuljudskih odnosa, poremećaji psihičkog života, takođe se obrađuju u svim udžbenicima i gotov sa istim tumačenjima i odnosom prema njima.

Autori jasno prave granice između kulturološkog i biološkog uticaja na psihički život, odnosno postavljaju razliku između svojstva psihičkog života koja

⁹¹ Nikola Rot, Psihologija za drugi razred gimnazije, Zavod za udžbenike, Beograd, 2012.

su biološki determinisana i onih koja variraju od društvenih i kulturoloških uticaja. Biološkom uticaju na stvaranja identiteta daje se primat u odnosu na kulturološki aspekt. Ovakav način tumačenja autori postavljaju kao jedino legitimno tumačenje psiholoških procesa, odnosno kao naučne činjenice, što može biti problematično jer postoji niz pravaca koji su jednako zastupljeni u psihologiji a imaju drugačije polazište.⁹²

Jezik je prilagođen srednjoškolicima.

Teme seksualnosti su obrađivane na sličan način. Pri tumačenju seksualnosti uočava se podrazumevajuća norma heteroseksualnosti. Sve što ne spada pod normu jasno definisanog muškarca i žene, kao i podrazumevajuće heteroseksualne želje i prakse koja iz nje proizilazi, tumači se u okviru poremećaja seksualnog nagona. U daljoj analizi biće prikazani konkretni primeri, zatim će biti ponuđene preporuke, dok će problematičnost ovakvog pristupa biti prikazana u zaključnim razmatranjima.

ANALIZA:

Citat: *“Poremećen odnos androgena i estrogena, koji je karakterističan za pripadnike određenog pola, stvara predispozicije za odstupanje od seksualnog ponašanja koje je normalno za pripadnike jednog, odnosno drugog pola (homoseksualno umesto heteroseksualnog)”.*

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Udžbenik: Radonjić, Slavoljub i Rot, Nikola: Psihologija za drugi razred gimnazija, Zavod za udžbenike, Beograd, 2012.

Poglavlje: Žlezde sa unutašnjim lučenjem, 26-27. strana.

Preporuka: Izbaciti diskriminatorsni sadržaj koji podrazumeva heteroseksualnost kao normalno seksualno ponašanje i tvrdnju da je uzrok istopolne seksualne orijentacije poremećaj hormona.

⁹² Postoje pravci kao što su socijalni konstruktivizam, antipsihijatrija i drugi, koji problematizuju aspekte biološkog i kulturološkog uticaja na stvaranje identiteta, shvatajući identitet, kao mesto kulturološke i društvene intervencije, gde se upravo dovodi u pitanje esencijalno i prirodno svojstvo ličnosti.

Obrazloženje: Usled podrazumevanja heteroseksualnosti kao jedine normalne, pa ujedno i jedine poželjne seksualne orijentacije, dolazi do svrstavanja istopolne seksualne orijentacije u odstupanje, nenormalnost, devijaciju, poremećaj. Istopolna seksualna orijentacija i biseksualnost su varijacija seksualne orijentacije. Istraživanja pokazuju da “osobe drugačije seksualne orijentacije od heteroseksualne čine oko 10% populacije i da je taj procenat iznadjuće konstantan u odnosu na vreme, istoriju i kulturu”.⁹³ Tvrditi da je poremećaj hormona implicitno svojstvo istopolne seksualne orijentacije je neopravdano. Kada se govori o istopolnoj seksualnoj orijentaciji, ističući samo hormonski sklop je nepotpuno tumačenje. Različite teorije poreklo istopolne seksualne orijentacije pronalaze u različitim uzrocima kao što su genetski, urođeni hormonski sklop, životno iskustvo u najranijem detinjstvu, itd. Naučnici se slažu u tome da se kod većine ljudi seksualna orijentacija formira u ranim godinama života i da je čini složen sklop bioloških, psiholoških i socijalnih faktora.

Citat: *“Nekada se i homoseksualnost (doživljaj seksualnog zadovoljstva sa osobom istog pola) svrstavala u poremećaj polnog nagona, ali je danas odnos prema toj pojavi u mnogim zemljama tolerantniji (verovatno i zato što je seksualnost u mnogim slučajevima urođena), pa se ova pojava sve više tretira kao varijacija seksualnog nagona koju (ako nikoga ne ugrožava) treba razumeti, a ne grubo osuđivati”.*

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Udžbenik: Bora Kuzmanović i Ivan Štajnberger: Psihologija za treći i četvrti razred trgovinskih, ugostiteljsko-turističkih i škola za lične usluge, Zavod za udžbenike, Beograd, 2011.

Poglavlje: Poremećaji psihičkog života i ponašanja, deo Prostitucija, pod deo: poremećaji seksualnog nagona 189. strana.

Preporuka: izbaciti ceo citat.

Obrazloženje: “nekada se i homoseksualnost (doživljaj seksualnog zadovoljstva sa osobom istog pola) svrstavala u poremećaj polnog nagona, ali je danas odnos prema toj pojavi u mnogim zemljama tolerantniji (verovatno i zato što je seksualnost u mnogim slučajevima urođena)”. Autor ne govori

⁹³ Preuzeto iz izjave o seksualnoj orijentaciji Američke asocijacije psihologa, jul 1994.

da istopolna seksualna orijentacija nije poremećaj, već govori o tolarentnijem odnosu “prema toj pojavi” što ne isključuje da autor ima stav da je istopolna seksualna orijentacija poremećaj, već naprotiv izučavajući je u poglavlju “Poremećaji psihičkog života i ponašanja, deo Prostitucija, pod deo: poremećaji seksualnog nagona i pod deo: prostitucija kao vid socijalne patologije” ukazuje da autor ima stav da je istopolna seksualna orijentacija poremećaj, a da je pod uticajem određenih kulturoloških faktora postoji mogućnost da se ona toleriše.

S tim u vezi, uzimati pojam tolerancije kako bi se objasnilo prihvatanje istopolne seksualne orijentacije, implicitno nagoveštava da je autorov stav zapravo diskriminatoran, jer samo tolerisanje ne podrazumeva vrednosno izjednačavanje i istinsko prihvatanje da su istopolna seksualna orijentacija i heteroseksualnost vrednosno jednake varijacije seksualnog nagona. Iako se u klasifikaciji mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja istopolna seksualna orijentacijane nalazi i smatra se seksualnom varijacijom i dalje postoji tretiranje istopolne seksualne orijentacije kroz njeno patologizovanje.⁹⁴

Posebno je problematičan deo u kome autor piše ”pa se ova pojava sve više tretira kao varijacija seksualnog nagona koju (**ako nikoga ne ugrožava**) treba razumeti, a ne grubo osuđivati” - u ovom delu autor ne pravi razliku između svojstva ličnosti koje ne može ugrožavati i postupaka ličnosti koji u zavisnosti od kako individualnih, tako i situacionih faktora sa mogu smatrati ugrožavajućim postupcima.

Citat: “*Osim heteroseksualne postoji i homoseksualna prostitucija, i to češće muška nego ženska*”.

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Udžbenik: Bora Kuzmanović i Ivan Štajnberger: Psihologija za treći i četvrti razred trgovinskih, ugostiteljsko-turističkih i škola za lične usluge, Zavod za udžbenike, Beograd, 2011.

Poglavlje: Poremećaji psihičkog života i ponašanja, deo Prostitucija, pod deo: prostitucija kao vid socijalne patologije, 189. strana.

⁹⁴ Pogledati izvor: ICD-10; poglavlje V: Klasifikacija mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja (Svetska zdravstvena organizacija-WHO), i DSM-5 Dijagnostički i statistički priručnik za mentalne poremećaje. (Američka asocijacija psihijatara –APA).

Preporuka: Izbaciti ceo citat.

Obrazloženje: Postavlja se pitanje zašto se istopolna seksualna orijentacija vrednosno izjednačava sa heteroseksualnom jedino u slučajevima kada se navode određeni devijantni oblici ponašanja (odnosno oni oblici ponašanja koji se u društvu uzimaju za devijantne, nenormalne, bolesne). Tretiranje istopolne seksualne orijentacije u poglavljima kao što su *Emocije u delu: Vrste emocija* ili u poglavlju *Ličnost*, omogućila bi jasno prikazivanje i tumačenje istopolne seksualne orijentacije na način koji isključuje stereotipe i predrasude. Nije potrebno stavljati akcenat na jednako prisustvo istopolne seksualne orijentacije i heteroseksualne pri spominjanju jedino devijantnih oblika ponašanja, ukoliko predhodno ne postoji izjednačavanje ili obrazloženje u poglavljima gde bi se istopolna orijentacija tumačila kao deo zdravog razvoja ličnosti, njenih emocija, nagona i želja. Kroz ovakvo tretiranje istopolne seksualne orijentacije, kakvo nudi autor, istopolna seksualna orijentacija ostaje u okvirima stereotipa i predrasuda, jer normalnost i ono što se uzima za zdrav razvoj pojedinca/ke ostaje privilegija heteroseksualnosti.

Takođe ne postoji potreba za isticanjem muške “homoseksualne prostitucije” jer se time stvaraju predrasude, koje vode u stvarnje diskriminatornog odnosa prema gej muškarcima.

Citat: *“U adolescenciji, seksualno sazrevanje (dostizanje pune zrelosti gonada, lučenje seksualnih hormona i pojava sekundarnih seksualnih karakteristika) prati razvoj snažnog interesovanja za suprotni pol i pojava erotske strasti”.*

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Udžbenik: Trebješanin, Žarko: Psihologija za drugi razred gimnazije, Zavod za udžbenike, Beograd, 2011.

Poglavljje: Razvoj emocija i emocionalni život u adolescenciji, 139. strana.

Preporuka: Da se citirani deo “snažnog interesovanja za suprotni pol” dopuni “snažnog interesovanja za suprotan, isti ili oba pola”.

Obrazloženje: Sadržaj utiče na stvaranje stava da je heteroseksualnost jedina seksualna orijentacija koja postoji čime se implicitno formira diskriminatorni odnos prema istopolnoj seksualnoj orijentaciji. Istopolna seksualna orijentacija i biseksualnost su varijacija seksualne orijentacije. Istraživanja pokazuju da “osobe drugačije seksualne orijentacije od heteroseksualne čine oko 10% populacije i da je taj procenat iznađujuće konstantan u odnosu na vreme, istoriju i kulturu”.⁹⁵

Citat: “...objekat seksualnog nagona je po pravilu jedinka suprotnog pola”.⁹⁶

MESTO GDE SE CITAT NALAZI:

Udžbenik: Trebješanin, Žarko: Psihologija za drugi razred gimnazije, Zavod za udžbenike, Beograd 2011.

Poglavlje: Motivacija, razvoj motiva, deo: biološki motiv 139. strana.

Preporuka: Da se izbací navedena rečenica u kojoj se objekat seksualnosti direktno vezuje za jedinke suprotnog pola. Da se citirani deo “objekat seksualnog nagona je po pravilu jedinka suprotnog pola” izmeni rečenicom “objekat seksualnog nagona je jedinka suprotnog i/ili istog pola”.

Obrazloženje: Sadržaj utiče na stvaranje stava da je heteroseksualnost jedina seksualna orijentacija koja postoji čime se implicitno formira diskriminatorni odnos prema istopolnoj seksualnoj orijentaciji. Homoseksualnost i biseksualnost su varijacija seksualne orijentacije. Istraživanja pokazuju da “osobe drugačije seksualne orijentacije od heteroseksualne čine oko 10% populacije i da je taj procenat iznađujuće konstantan u odnosu na vreme, istoriju i kulturu”.⁹⁷

⁹⁵ Preuzeto iz izjave o seksualnoj orijentaciji Američke asocijacije psihologa, jul 1994.

⁹⁶ Žarko Trebješanin, Psihologija za drugi razred gimnazije, 154. str.).

⁹⁷ Preuzeto iz izjave o seksualnoj orijentaciji Američke asocijacije psihologa, jul 1994.

ZAKLJUČAK

Način na koji autori misle i odnose se prema seksualnosti smešta samu seksualnost u već postojeće tradicionalne, heteronormativne okvire. Kada se naučni diskurs smesti u svakodnevni govor dobijamo stereotipne izgovore za diskriminaciju, isključivanje i nasilje prema osobama istopolne seksualne orijentacije. Onda kada Bora Kuzmanović kaže da “treba da budemo tolerantni prema toj pojavi, osim ako nikoga ne ugrožava”, a govoreći iz pozicije autoriteta i nekoga ko učesvuje u konstrukciji onoga što će se uzimati za opšte znanje, verovanje i vrednost, tada upravo daje legitimitet građaninu koji će zasnovati svoj stav i biti ubeđen da je opravdano reći “ja nemam ništa protiv gejeva i lezbejki, sve dok su u svoja četiri zida, inače me ugrožava”. S tim u vezi autoriteti koji određuju sadržaj udžbenika psihologije moraju imati u vidu sopstvenu odgovornost u stvaranju opšteprihvaćenih stavova u društvu.